

CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA DEZVOLTAREA ECONOMICĂ ȘI SOCIALĂ A JUDEȚULUI GORJ ÎN SECOLELE XVII—XVIII

GHEORGHE NICHIFOR

Este cunoscut faptul că dominația otomană a constituit veacuri de-a rîndul un serios obstacol în dezvoltarea țărilor române, ceea ce a făcut ca acestea să rămînă „în urmă față de țările din centrul și apusul continentului, unde destrămarea orînduirii feudale, trecerea la capitalism și închegarea statelor naționale s-au putut realiza cu mult înainte”.¹

Cu toate acestea, în secolele XVII—XVIII, turcii au resimțit tot mai mult nevoia ca românii să producă peste limitele anterioare, situație demonstrată îndeosebi de marile cantități de produse ce luau drumul Constantinopolului. Negativ rămîne faptul că, în condițiile întăririi dominației boierești și otomane, populația nu va fi stimulată suficient în intensificarea producției. Uneori, din aceleași motive rămîneau neexploatate bogățiile subsolului.²

În acest context se integrează organic și viața economico-socială a Gorjului, județ ce constituie o străveche vatră de locuire a poporului român, el însuși încununare a unei evoluții umane milenare pe aceste meleaguri. Natura reliefului, format din depresiuni întinse, acoperite cu ogoare, pășuni și păduri sau din dealuri și munți, a condiționat în mare măsură ocupațiile de bază ale oamenilor acestor locuri. Ca și în restul țării în secolele XVII—XVIII, majoritatea covârșitoare a populației se îndeletnicea cu agricultura și creșterea vitelor.

Sporirea obligațiilor către Poartă, precum și procurarea unor cantități suplimentare de produse pentru aprovizionarea trupelor turcești, tătarăști sau austriece au condus la mărirea suprafețelor agricole cultivate și la creșterea numărului de animale. Documentele vremii atestă, pentru ju-

dețul Gorj, un lung șir de defrișări, făcute atît din ordinul hoierilor, cît și de țărani liberi. Destelenirea pădurilor prin ardere, cojire sau tăiere a dat multe hectare agriculturii și posibilitatea întemeierii de noi sate. Și aici, ca pe întreg cuprinsul țării, locurile destelenite: Jariște, Arsura, Lazul, Curătura, Secătura etc. au intrat în toponimia locală. Cu toate acestea, pădurile acopereau cea mai mare parte a județului, fiind unul din elementele caracteristice ale peisajului geografic.

În secolele XVII—XVIII, agricultura înregistrează unele progrese, pe lângă mărirea suprafețelor cultivate și datorită diversificării culturilor. Se însămînțau grîu, mei, orz, ovăz, iar din a doua jumătate a secolului XVII sosește și în această zonă porumbul. Grîul continua să fie cereala care asigura în bună parte hrana populației. În Gorj o merță de grîu prețuia, la 1620, 90 de aspri și, mai tîrziu, în 1644, un obroc de grîu de 60 bani.³ Un loc însemnat în hrana populației îl deținea meiul, lucru reieșit și din spusele unui misionar catolic care afirma, la 1670, că „întreg acest popor se hrănește cu piine de mei”.⁴

O dezvoltare apreciabilă cunoaște viticultura, deoarece produsele viței-de-vie nu erau monopolizate de turci, cărora Coranul le interzicea consumul vinului. În Gorj vița-de-vie era risipită pretutindeni, mai ales în poienile și curăturile de la marginea masivelor păduroase. Mai mult, așa cum re-marca austriacul Bawn, la 1778 se întilnea din abundență viță sălbatică, care, alături de pomi: peri, nuci, cireși, da impresia că munții sînt niște grădini frumoase.⁵ Vinuri bune erau la Tismana, Runcu, Polovragi, Crasna, Negoiești—Prigoria etc.⁶ Renumite erau pivnițele de la Negoiești—Prigoria, această activitate fiind demonstrată aici de hrisoave întocmite la curțile lui Radu Vodă Mihnea, Gavril Movilă, Alexandru Iliăș sau Matei Basarab.⁷

Pomicultura în economia județului este și ea la loc de cinste, mențiunile privitoare la pometuri, livezi, grădini, în actele de transmitere a proprietăților fiind frecvente.

În cadrul agriculturii, creșterea vitelor rămîne și în aceste secole una din ocupațiile de bază ale gorjenilor. Se cresc oi, porci și vite mari, într-un număr impresionant. Marea amploare a creșterii vitelor se datorește și unor măsuri legislative, printre care dreptul de folosință asupra pămînturilor necultivate, care s-a menținut pînă către sfîrșitul se-

colului al XVIII-lea. În virtutea „obiceiului pământului”, țăranii puteau crește atâtea vite cîte ar fi dorit, numărul lor nefiind limitat decît de posibilitatea de hrănire în timpul iernii.⁸ Mai mult decît atît, în secolul XVII, unele păduri erau chiar menajate, cum sînt cele de fag și stejar, întrucît jirul și ghinda alcătuiau hrană pentru porci. Numărul acestora a fost atît de mare, încît s-a ajuns la plata unei taxe numită „ghindărit”. De altfel, porcii nefiind ceruți de către turci, în virtutea acelorași interdicții impuse de Coran, erau liberi la export, constituind unul dintre cele mai importante articole de vînzare peste graniță.

Satele de moșteni din Gorj se numără printre principalele exportatori de porci în Transilvania și Ungaria.⁹ Un document din 1620 ne precizează că un anume Crăciun din Găleșoia vindea un porc cu 500 de aspri.¹⁰ Alt hrisov, depistat recent la Ștefănești, menționează procedeul utilizării porcilor și altor animale ca mijloc de plată în cumpărarea de pămînt. „Și apoi — spune printre altele acest document din 1609 — a cumpărat Lupu o ocină la Ștefănești de la Pătru și de la Socol, partea lor toată de la hotarele pentru doi cai buni și pentru o vacă și un bou și 600 aspri și pentru un porc gras”.¹¹ De remarcat că în Gorj un cal costa la începutul secolului XVII în jur de 1000 aspri, iar o vacă 600.¹²

În secolul XVIII, terenurile cultivate se extind în dauna pădurilor care încep a fi tăiate, nu sistematic, ci prin poienire, fără nici o reglementare, iar către 1800 dreptul de liberă folosință a pămîntului începe să fie îngăduit. Țăranii nu mai pot scoate la islaz decît un număr limitat de vite, în timp ce stăpînul își oprește a patra parte din fineață și o treime din suprafața cultivabilă, alcătuiindu-și un domeniu rezervat a cărui valoare a dus la înmulțirea zilelor de clacă.¹³

Creșterea albinelor cunoștea o mare dezvoltare, întrucît documentele amintesc de existența, printre oamenii domniei în Gorj a unor „mierari”, care aveau misiunea de a strînge din sate această dare.¹⁴ Subliniem faptul că apele ce străbat județul ofereau în această perioadă pește din belșug locuitorilor săi. În 1601, Simion Movilă confirma minăstirii Tismana stăpînire peste jumătate din veniturile unei bălți, act întărit mai tîrziu și de Alexandru Iliș.¹⁵

Perioada de criză în care intră Imperiul otoman, începînd, de la sfîrșitul secolului al XVI-lea, a avut ca urmare o relativă independență a țărilor române în raport cu situa-

ția anterioară.¹⁶ Această nouă stare de lucruri, a marcat începutul unei epoci de refacere a economiei provinciilor românești.

În domeniul mineritului, izvoarele istorice demonstrează o preocupare sporită pentru extragerea metalelor. Principala localitate despre care avem știri directe în legătură cu exploatarea fierului în Țara Românească este Baia-de-Fier din județul Gorj. Cel care dă un caracter organizat și sistematic exploatării minereului de fier aici este Matei Basarab. Înțelegînd rolul pe care-l are exploatarea bogățiilor miniere în realizarea unor importante venituri, la cîțiva ani după ce organizase exploatarea la minele de la Baia-de-Aramă, Matei Basarab s-a gîndit să procedeze la fel și cu minele de la Baia-de-Fier. În acest scop, el a silit pe proprietarii Băii-de-Fier, boierii Danciul Pîrîianu și Vlad Bîrsescu, să-i vîndă această proprietate, plătindu-le bani din visteria domnească.¹⁷ Prin urmare, mina a fost luată în exploatare de domnie și, după cum relatează Paul de Alep, s-a extras în acest timp mult metal.¹⁸ În secolul al XVIII-lea, extragerea minereului în această localitate va decade, mai ales după perioada ocupației austriece.¹⁹

Cum este cunoscut, în trecut aurul se exploata direct din nisipul unor ape curgătoare. Se crede de către unii cercetători că printre rîurile din Oltenia din care se scotea aur în această perioadă se numărau Gilortul și Bistrița.²⁰

Județul Gorj nu a beneficiat în trecut de un număr de orașe prea mare. Astfel, pe harta stolnicului C. Cantacuzino de la 1700, din cele 23 de orașe ale țării, pentru Gorj este consemnat numai Tg.-Jiul, căci Țirgul Bengăi decăzuse la situația de sat. La jumătatea secolului al XVIII-lea, progresînd, el va reapare din nou ca țîrg cu numele schimbat în Țirgul Gilortului și apoi Țirgu Cărbunești.²¹ Este vorba mai degrabă de niște sate-țîrguri, forme primitive ale vieții urbane, care au apărut la contactul regiunilor naturale cu resursele economice complementare, pentru a-și putea exercita rolul de piață comună în desfășurarea produselor. Unele dintre ele, ca Tg.-Jiu,, Tg.-Cărbunești sau Brădiceni, au avut o importanță deosebită, pentru țîrgurile periodice de vite, de toamnă și de primăvară. Pe aici trecea și unul dintre marile drumuri comerciale²² iar la Tg.-Jiu era vamă.²³

Orașul reședință, deși veche așezare, în secolele XVII—XVIII se deosebea, cum mărturisesc documentele, prea pu-

țin de un sat mai răsărit. În harta lui Specht din 1790, el apare, totuși, ca un târg ceva mai dezvoltat, născut pe malul stîng al Jiului, în lungul drumului comercial, la intersecția a numeroase alte căi de comunicații și la vad de trecerea peste Jiu.²⁴ Secolul al XVIII-lea a însemnat un serios pas înainte pentru îmbunătățirea stării materiale a unei anumite categorii de orașeni, negustorimea, care are posibilitatea să cumpere pămînt în afara orașului, în satele învecinate ca: Dănești, Petrești, Drăgoieni, Bălănești, mărindu-și astfel proprietatea funciară; aceștia cumpără și robi țigani pentru treburile gospodărești, după cum arată actele de vânzare-cumpărare din acel timp. Mărfurile trebuincioase orașenilor se aduceau de la Brașov, se procurau din bilciurile din alte județe sau chiar din bilciurile locale cunoscute, de altfel, în toată Oltenia.²⁵

În 1722, Gorjul avea 195 de sate, constatîndu-se o creștere numerică a lor în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.²⁶ Tot în acest an, în județ existau 3505 familii, din care majoritatea trăiau la sate, media familiilor pe sat, conform conscripției lui Virmond, fiind de 31,8.²⁷

Nu este de neglijat că, în sistemul economic ale secolelor XVII—XVIII, cînd metalele erau greu accesibile pentru locuitorii satelor, meșteșugul lemnului să se impună ca o necesitate de prim ordin. Casele, acareturile, uneltele și chiar cuiele erau făcute în exclusivitate din lemn. Acesta se găsea din abundență, inclusiv unele esențe speciale ca nucul și castanul. O zonă de creștere a castanilor, reflectată de documentele veacului XVII, este Tismana. De amintit că unele specii lemnoase, devenite în zilele noastre rare, creșteau din abundență în trecut. Este cazul pădurilor de tișă, de la care își trag numele riul, satul și minăstirea Tismana.²⁸

Existau adevărate centre de dulgheri la Topești, Pocrucia și Șipotu, de dogari la Borošteni, de șindrilari și olari la Glogova, Peșteana, Ștefănești, Arcani și Iași, de vărari la Baia-de-Fier precum și de țesut postav, scoarțe, pînză, găitane și sumane la Petreștii de Jos și Lelești.²⁹ Sînt semnificate, de asemenea, prelucrarea pieilor, morăritul și alte activități economice.³⁰

S-a arătat mai sus că locuitorii Gorjului, în condițiile dezvoltării economiei, au realizat și un negoț bine conturat de documentele vremii. Pentru țărani, biserica era loc de întîlnire a populației dintr-un sat sau mai multe și pentru

rezolvarea unor probleme economice, jucînd adeseori rolul tirgurilor și iarmaroacelor. „Biserica — spunea un profund cunoscător al lumii satelor — este pentru sătenii din județele de munte, Gorjul, Mehedinți, Vâlcea și altele o trebuință pur și simplu socială, alteori economică... Însemnătatea ei se reducea, adeseori la aceea a hramurilor lor. Acestea, ca orice bilciuri obișnuite, tradiționale, au devenit o trebuință simțită adînc, încît desființarea lor și, indirect, a bisericilor ar fi simțită dureros”.¹

Schimbările economice din interior și către exterior se realizau cu ajutorul numeroaselor căi de comunicație ce brăzdau județul în lung și lat.² Se presupune că renumitul drum al sării ce unea Ocnele Mari cu Turnu-Severin avea ramificații către Banat și ținutul Hunedoarei prin pasul Vulcan și pe Valea Motrului superior.³ Drumul Vulcanului era așa de utilizat încît Matei Barasarb nu ezita să-l folosească pentru a trece din Transilvania în Țara Românească.⁴ La sugestia austriecilor, s-a încercat utilizarea Jiului pentru transportul cu plute, însă proiectul nu a fost materializat.⁵

Secolele XVII—XVIII marchează o nouă perioadă în evoluția structurii relațiilor feudale. Pe măsură ce stăpîniile de pămînt sînt atrași din ce în ce mai mult în relațiile marfă—bani, odată cu înlăturarea treptată a caracterului de izolare a domeniului feudal, boierii vor căuta să-și mărească tot mai mult rentabilitatea moșilor. Astfel, domeniul feudal crește prin rășuirea pămînturilor țărănimii libere, după cum sporește și rezerva feudală prin știrbirea loturilor țărănimii aservite.

În Gorj a existat un număr relativ mic de boieri, care stăpîneau moșii și sate, se bucurau de largi privilegii social-politice, beneficiau de dijme și daruri pretinse țărănilor dependenți din satele stăpînite, îndeosebi cele din sudul județului, iar uneori îi judecau.⁶

Fără îndoială că cei mai puternici boieri pe aceste meleaguri au fost la începutul secolului al XVII-lea frații Buzzeși.⁷ Ei dispuneau de un domeniu feudal însumînd 81 de sate⁸ iar urmașii lor de 136 de sate, seliști și părți de sate răspîndite în mai multe județe, printre care și Gorj.⁹ Aceste moșii erau stăpînite pe bază de moștenire, danii, cumpărări, înfrățiri etc. Astfel, domeniul Runcu, care aparținuse domnitorului Radu Șerban, a trecut prin cumpărare la Radu Buzescu, care îi mai alătură și patru delnițe cumpărate de la

patru cnezi.⁴⁰ Pentru moșia Tg. Jiului, au avut loc mai multe judecăți între Buzești și orășeni, pînă cînd, la 1665, se dă cîștig de cauză urmașilor fraților Buzești.⁴¹

Întîlnim și alți mari boieri cu moșii în Gorj cum ar fi Danciu Pîrîianu și Vlad Bîrsescu, mai sus amintiți și care reușesc să răscumpere moșia Baia-de-Fier de la urmașii lui Matei Basarab, sfîrșind, însă, prin condamnarea lor la moarte, din porunca lui Mihnea al III-lea.⁴² De asemenea, amintim pe Lupu Mehedințeanul,⁴³ postelnicul Stanciu și banul Hamza din Pîrăiani,⁴⁴ logofătul Miloș,⁴⁵ postelnicul Stoica cu pămînt la Urdari, Sisești, Dragomirești și Bolboși,⁴⁶ Neagu cu moșii la Poborăști, Licurici, Bălești, Pociovaliște,⁴⁷ vornicul Preda cu moșii în satele Moini și Nisip,⁴⁸ Matei și Ioniță Glogoveanu⁴⁹ și alții.

Întîlnim și cazul vînzărilor de pămînt unor nobili români din Transilvania, ca, de exemplu, în anul 1629, cînd Miclăuș și fiul său Mateiaș din Rîu Bărbat (Hațeg), primesc de la Barbul din Jupînești a treia parte din sat cu români⁵⁰ sau, în 1631, cînd postelnicul Hamza din Tîrgul Gilortului, vindea o parte din moșie tot de la Jupînești lui Fagarasi Istvan (probabil Ștefan din Făgăraș).⁵¹ E și aceasta o dovadă a permanentelor legături dintre românii de pe ambele versante ale Carpaților.

Cercetări recente⁵² readuc la iveală chipul unuia dintre cei mai mari dregători ai Olteniei, Barbu Poenarul din Poiana de pe Gilort,⁵³ care, datorită sprijinului acordat lui Matei Basarab în ocuparea tronului, primește demnitatea de mare ban în 1644.⁵⁴ Ocupînd și alte funcții, cum ar fi vornic și stolnic, devine posesorul unor întinse moșii în Gorj, la Poiana, Turcinești, Florești, Părău și altele.⁵⁵ Palatul său, ale cărui ruine se mai văd și azi la Poiana—Turburea, a fost admirat în 1657 de călătorul sirian Paul de Alep, împreună cu arhimandritul Antiohiei.⁵⁶ Documentele vremii prezintă ca descendenți ai săi pe stolnicul Preda Poenaru și postelnicul Dragotă⁵⁷, iar mai tîrziu pe înțeleptul colaborator⁵⁸ al lui Tudor Vladimirescu, Petrache Poenaru.⁵⁹

Din numeroase mărturii rezultă că unii moșneni, mai mulți în partea de nord, nemaiputînd plăti datoriile, se vindeau boierilor ca rumâni, împreună cu urmașii lor. Un hrisov din 1610, referitor la satul Deșiu (Andreești), confirmă acest fenomen social.⁶⁰ Într-un act de vînzare din 1658 con-

statăm cum o parte din locuitorii satului Orbi se vînd de bunăvoie „cu moșiile, copii și sufletele lor”.⁶⁰ Existau și țărani gorjeni aserviți mînăstirilor Tismana⁶¹ și Hurezu.⁶² Mai rar se întîlnește fenomenul eliberării din rumânie, ca în anul 1615, cînd copiii clucerului Radu Buzescu își „fac pomană cu moșnenii Căzănești, de-i sloboade”, să se răscumpere și „să fie iarăși cneji”.⁶³

În primele decenii ale secolului al XVIII-lea, lipsa de reglementări a obligațiilor țărănimii față de feudali și abuzurile posesorilor de moșii au făcut ca situația satelor să se agraveze. Se adăuga și mărirea sarcinilor fiscale către stat, ca urmare a creșterii obligațiilor către Poartă, a solicitărilor tot mai împovărătoare din partea unor domni fanarioți și a celor din anturajul lor.⁶⁴

Cunoaștem starea socială a satelor ca urmare a descripției lui Virmond din 1722, care, pentru județul Gorj, unde trăiau 3505 familii, dădea 1205 în sate megieșești, deci libere și 2300 în sate birnice, deci aservite.⁶⁵ Știm totodată că erau în Gorj, în timpul stăpînirii austriece, 135 sate de moșneni, în comparație cu Vilcea care avea 86, Dolj 52, Mehedintși 45 și Romanați 23.⁶⁶

Se poate ușor observa că fenomenul aservirii a fost și în Gorj destul de consistent, deși în proporții mai mici decît în celelalte județe. Chiar dacă în 1746 statutul relațiilor dintre țărani și feudali se modifică prin reforma lui C. Mavrocordat, exista un număr mare de țărani lipsiți de principalul mijloc de producție, pămîntul, fiind nevoiți să-și vîndă forța de muncă stăpînitorilor de moșii.⁶⁷

În prima parte a secolului al XVIII-lea constatăm un proces de depopulare a satelor din Gorj, prin emigrări în Banat, unde oltenii erau cunoscuți sub denumirea de „bufani”, și în număr mai mic către Muntenia.⁶⁸ Depopularea nu este însă nici completă și nici definitivă, întrucît satele notate de Schwantz, există și azi, în majoritatea lor copleșitoare poartă același nume și au aceeași localizare, dovadă că ele n-au fost desființate, ci numai temporar și parțial părăsite de un număr oarecare de locuitori.

Acestui fenomen îi este complementară stabilirea pe teritoriul județului Gorj a unor țărani refugiați din Transilvania, așa cum ne-o demonstrează și un document din anul 1832. La acea dată locuitorii satelor Purceleni și Scoarța

„aveau încă vii în minte locurile de baștină ale străbunilor, originea lor transilvăneană.⁶⁹ De altfel în secolul XVIII, refugiarea din Transilvania a fost mai intensă decât în perioadele anterioare, ca urmare a instaurării stăpînirii habsburgice, suprapusă cu întreg cortegiul ei de abuzuri, exploataării feudale locale.⁷⁰

Către sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului XIX, documentele mărturisesc tot mai mult despre procesele dintre țărani clăcași și boieri și chiar despre răzvrătirea lor, cum a fost cazul la Stăncești și Aninișu.⁷¹ Aceste ridicări la luptă, pot fi considerate ca un preludiv al revoluției din anul 1821, „moment de cotitură în lupta pentru libertate și dreptate socială, pentru scuturarea jugului dominației străine”.⁷²

În concluzie, secolele XVII și XVIII au însemnat pentru județul Gorj, din punct de vedere economic și social, o perioadă de progres, de transformări și acumulări, dar și de contradicții, care vor netezi drumul acestor meleaguri ce și-au derulat istoria în strînsă legătură cu celelalte zone ale țării, către un nou stadiu de dezvoltare început să se contureze încă de la sfîrșitul acestei perioade dar care va prinde claritate abia în secolele următoare.

N O T E :

- ¹ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, Edit. politică, București, 1975, p. 30.
- ² Matei D. Vlad, *Istoria medie a României (secolul al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea)*, București, 1979, p. 11.
- ³ Al. Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, Tg.-Jiu, 1906, p. LXIII, LXVII.
- ⁴ Apud, Matei D. Vlad, *Op. cit.*, p. 13.
- ⁵ Ana Toșa Turdeanu, *Oltenia — Geografie istorică în hărțile secolului XVIII*, Edit. Scrisul românesc, Craiova, 1975, p. 167.
- ⁶ *Ibidem*; I. Tarbac, *Pivnițele de la Negoști — prețioase „arhive” ale timpului*, în „Gazeta Gorjului”, An XX, nr. 3275, din 7 noiembrie 1987.

- 7 **Ibidem.**
- 8 Ana Toșa Turdeanu, **Op. cit.**, p. 163—164.
- 9 **Ibidem**, p. 121—122.
- 10 Al. Ștefulescu, **Op. cit.**, p. LXVI.
- 11 Comunicare susținută de elevul Motorga Florin, Lic. ind. „Ecatèrina Teodoroiu”, Tg.-Jiu, la sesiunea județeană de referate și comunicări științifice a elevilor. Vezi, **Programul seshunii**, Tg.-Jiu, 1987, p. 24.
- 12 Al. Ștefulescu, **Op. cit.**, p. LXVI.
- 13 Ana Toșa Turdeanu, **Op. cit.**, p. 164.
- 14 **Documenta Romaniae Historica**, B. Țara Românească, vol. XXIII, Edit. Academiei București, 1969, p. 6—7, 42.268. (în continuare se va cita **D.R.H.**).
- 15 **Ibidem**, vol. XXII, p. 7; Al. Ștefulescu, **Mănăstirea Tismana**, București, 1909, p. 96.
- 16 Matei D. Vlad, **Statutul juridic al Țărilor Române în perioada 1600—1829**, în „Studii și articole de istorie”, XLVII—XLVIII, 1983, p. 64.
- 17 I. Nițulescu, **Baia de Fier, Monograme**, Edit. Litera, București, 1972, p. 60.
- 18 Emilia Cioran, **Călătoriile patriarhului Macarie în Țările Române (1653—1658)**, București, 1900, p. 176—177.
- 19 **Istoria României**, vol. III, Edit. Academiei, București, 1964, p. 360.
- 20 A. Toșa Turdeanu, **Op. cit.**, p. 185.
- 21 **Ibidem**, p. 142.
- 22 **Ibidem**, p. 144.
- 23 Al. Ștefulescu, **Istoria Tirgu-Jiului**, Tirgu-Jiu, 1906, p. 231.
- 24 A. Toșa Turdeanu, **Op. cit.**, p. 149.
- 25 **Gorj Monografie**, Edit., Sport-turism, București, 1930, p. 40.
- 26 A. Toșa Turdeanu, **Op. cit.**, p. 127—128.
- 27 **Ibidem.**
- 28 **Ibidem**, p. 107—108.
- 29 **Gorj Monografie**, p. 41; I. Nițulescu, **Op. cit.**, p. 303—304; Gr. Cioabă, **Ploștina, așezare cu trecut istoric și legendar, Monografie**, Tg.-Jiu, 1978, p. 107.
- 30 **Istoria României**, vol. III., p. 363.
- 31 D. Drăghicescu, **Din psihologia poporului român**, București, 197, p. 361.
- 32 Dinică Ciobotea, **Vămile din Oltenia în secolul al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea** în „Arhivele Olteniei”, Serie nouă, București, 1984, p. 90—91, 203—204; **Gorj Monografie**, p. 40.
- 33 V. Cărăbiș, **Circulația sării în Oltenia în secolul al XIX-lea** în „Historica”, III, 1974, București, p. 139—146.
- 34 I.I. Georgescu, **O copie necunoscută a Letopisețului Cantacuzinesc**, în „Mitropolia Olteniei”, XIII, 1961, nr. 7—9, p. 534.
- 35 A. Toșa Turdeanu, **Op. cit.**, p. 181—182.
- 36 **Gorj. Monografie**, p. 40.
- 37 Pe larg. Al. Ștefulescu, **Buzăștii**, în **Op. cit.**, p. 59—75.
- 38 **Istoria Craiovei**, Edit. Scrisul românesc, Craiova, 1977, p. 31.
- 39 Valeria Costăchel, P.P. Panaitescu, A. Cazacu, **Viața feudală în Țara Românească și Moldova (sec. XIV—XVII)**, Edit. științifică, București, 1957, p. 254.
- 40 Al. Ștefulescu, **Op. cit.**, p. 167—168.
- 41 **Idem, Încercare asupra istoriei Tirgu Jiului**, București, 1893, p. 28.

- ⁴² I. Nițulescu, *Op. cit.*, p. 64.
- ⁴³ Al. Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, p. 139.
- ⁴⁴ *Ibidem*, p. X; **Documente privind istoria României**, veacul XVII, București, 1954, p. 250.
- ⁴⁵ D.R.H., B, vol. XXIII, p. 128—129.
- ⁴⁶ *Ibidem*, p. 568—573.
- ⁴⁷ *Ibidem*, vol. XXII, p. 189—193.
- ⁴⁸ *Ibidem*, vol. XXIV, p. 539.
- ⁴⁹ C. Băleanu, **La Cula Glogovenilor**, in „Gazeta Gorjului”, An XX, nr. 3288, din 22 noiembrie 1987.
- ⁵⁰ D.R.H., B, vol. XXII, p. 693.
- ⁵¹ Paul Cernovodeanu, **Campania de înscăunare a lui Matei Basarab (august-septembrie 1632)** în „Anuarul Institutului de istorie și arheologie A.D. Xenopol”, Iași, XXII, 1987, partea I, p. 312.
- ⁵² Silviu Ardeleanu, **Un gorjean — ban al Olteniei**, în „Gazeta Gorjului”, An XX, nr. 3197, din 8 august 1987.
- ⁵³ I. Tonoviceanu, **Documente importante**, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, vol. XIV, 1917, p. 5.
- ⁵⁴ Silviu Ardeleanu, *loc. cit.*
- ⁵⁵ *Ibidem.*
- ⁵⁶ *Ibidem.*
- ⁵⁷ *Ibidem.*
- ⁵⁸ G. Potra, **Petrache Poenaru, ctitor al învățămîntului în țara noastră**, București, 1963, p. 11.
- ⁵⁹ Al. Ștefulescu, *Op. cit.*, p. XLVIII.
- ⁶⁰ *Idem*, **Tîrgu Jiu**, în „Jiul”, Tg. Jiu, An. I, nr. 4 din 15 iulie 1894, p. 18.
- ⁶¹ Gr. Cioabă, *Op. cit.*, p. 30—31.
- ⁶² I. Nițulescu, *Op. cit.*, p. 69.
- ⁶³ I.C. Filitti, **Opere alese**, Edit. Eminescu, București, 1985, p. 314.
- ⁶⁴ C. Corbu, **Rolul țărânimii în istoria României (sec. XIX)**, Edit. științifică și enciclopedică, București, 1982, p. 79.
- ⁶⁵ A. Toșa Turdeanu, *Op. cit.*, p. 139.
- ⁶⁶ Șerban Papacostea, **Oltenia sub stăpînirea austriacă (1718—1739)**, București, 1971, p. 166.
- ⁶⁷ Fl. Constantiniu, **Relațiile agrare din Țara Românească în secolul al XVIII-lea**, Edit. Academiei, București, 1972, p. 121 și urm.
- ⁶⁸ A. Toșa Turdeanu, *Op. cit.*, p. 139.
- ⁶⁹ Dan Neguleasa, **Momente din lupta socială a țărânimii gorjene**, în „Gazeta Gorjului”, An XXI, nr. 3337 din 5 martie 1938.
- ⁷⁰ Louis Roman, **Evoluția numerică a populației Țării Românești și migrația externă (1739—1831)** în „Studii și articole de istorie”, XXIII, 1973, p. 18.
- ⁷¹ A. Toșa Turdeanu, *Op. cit.*, p. 137—138.
- ⁷² **Programul Partidului Comunist Român**, p. 41.